

vrsti moja lastna korist, pogledati za kulise naučne uprave.

Ob tej priložnosti si dovoljujem Vas nujno prositi, da blagovolite vedno in povsod v smislu državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra leta 1867. kot državljani slovenske narodnosti rabiti dosledno le slovenski jezik, ki je bil tudi meni edino sredstvo pri prošnjah za službo, v uradovanju in v pritožbi na c. kr. upravno sodišče.

Obenem prosim vse drage mi tovariše iz Koroške, ki se zaupno do mene obračate, da mi blagovolite v svojih zadevah vedno priložiti tudi dobesedni prepis dotičnih zakonitih določb, veljavnih za vojvodino Koroško, sicer Vam ne morem prav svetovati. Moja zmaga Vam dohaja le v toliko v prid, v kolikor se določbe tozadavnega Vašega zakona vjemajo z določbami štajerskega zakona. Iz Vaših poročil posnemam, da Vam prizadevajo v nesrečni Koroški velike krivice, ponajveč, ker ostajate zvesti svojemu milemu narodu. Vi ste zlate duše, ki se tudi v trpljenju ne odtujate svoji slovenski materi. Zaradi Vas se čutim v svoji zmagi najbolj srečnega, da Vam morem pomagati s svetom. Vam, bratje trpini, sem vsele, s sočutnim srcem na razpolago! Pogledi moji so obrnjeni k Vam, s svojim srcem hočem služiti Vam, a po Vas svojemu trpečemu narodu na tužnem Korotanu! Kadar sprejemem od upravnega sodišča pismo razsodbo, Vam jo priobčim dobesedno v »Učiteljskem Tovarišu«.

Dobje, dne 3. listopada 1913.

Vaš tovariš

Radoslav Knaflič.

## Lex Kolisko.

Dunaj, 5. novembra 1913.

Lex Kolisko je naperjen v prvi vrsti proti velikim češkim manjšinam na Nižnjem Avstrijskem, posebno pa na Dunaju, kjer bijejo Čehi hud boj za obstanek. Občina jim ne da šol, vlada tudi ne in zato so si jih vkljub temu, da imamo š 19 drž. osnov. zakonov morali ustanoviti sami. Seveda s tem križev pot čeških šol še ni bil končan. Krščansko - socialna večina dunajskega občinskega sveta je ponovno z nasiljem zaprla vse Komenskega šole. Da pa se za vedno prepreči ustanavljanje čeških šol in onemogoči tudi že obstoječe Komenskega šole na Dunaju, določa tudi lex Kolisko, da se sme privatnim in meščanskim šolam podeliti pravico javnosti le v tem slučaju, če je učni jezik na teh šolah nemški.

Vlada bi sicer jako rada predložila ta zakon v sankcijo, a nima dovolj poguma, in tako lex Kolisko vkljub temu, da se nahaja na dnevnem redu nižjeavstrijskega deželne zboru vsako leto, še vedno ni mogel dobiti najvišje sankcije. Vlada si je pač dobro v svesti nevarnih posledic, ki bi nastale, če bi postal sklep nižjeavstrijskega deželne zboru v resnici zakon. V tem slučaju bi bil namreč ustvarjen nevaren precedent, in dežele, kjer se nahajajo Nemci v manjšini, bi potem z mirnim srcem in mirno vestjo lahko vrnile Nemcem milo za drago, kar bi seveda ne bilo po političnem rezonu. Tudi Nemci sami so prepričani, da je naravnost nemogoče doseči sankcijo tega škandaloznega zakona, vendar pa vkljub temu nočejo mirovati, ampak hočejo izsiliti od vlade, da predloži zakon cesarju v sankcijo. Da bi dosegli ta svoj namen, delujejo sedaj na tem, da bi sprejeli tudi vsi ostali avstrijski deželni zbori ta zakon. Seveda tudi ta akcija ne bo dosegla svojega uspeha.

Če bi ga pa, tedaj bodo s šibo, ki jo pletejo za Slovane, tepeni tudi Nemci.

Vsak šovinizem se maščuje, pa se bo tudi ta!

## Iz naše organizacije.

### SKUPNE ZADEVE.

Zveza slovanskega učiteljstva v Avstriji. (Dalje.)

### III. Skupno zavetišče slovanskega učiteljstva ob Adrijii.

Referent tov. Jos. Havlik omenja, da se je na običnem zboru Zveze v Luhačovicah na predlog tov. Jakymovskega odboru Zveze naročilo, da bi premišljal o skupnem zavetišču slovanskega učiteljstva ob Adrijii. Pred vsem je treba premisliti, če naj bi si takšno zavetišče postavilo na temelju sedanjih že obstoječih zavetišč, ali na novem samostojnem. Dosedaj so ob Adrijii sledeča zavetišča: na Rabu 2, »Prah« Društva učiteljskih domov v Pragi, »Komensky« Osrednjega društva učiteljskih enot na Moravi, hrvaško učiteljstvo ima svoj dom v Cirkvici, Deželna osrednja Jednota učiteljic iz Češkega kraljestva v Opatiji. Gospodarska cena teh 4 podjetij reprezentira precejšnjo vsoto. Če bi Zveza slovanskega

učiteljstva imela prevzeti ta podjetja, tedaj bi bilo potreba, da bi se vse v njej združene organizacije finančno te stvari udeležile; Zveza bi mogla tako podjetje odkupiti, plačati in dalje upravljati. To bi se pa težko dalo izvesti. In če bi Zveza teh podjetij ne odkupila, bi se pa na sedanjem položaju nič ne izpremenilo. Če bi Zveza podjetja prevzela, bi morala že na prezidnih troških precejšnjo vsoto plačati; če bi se ta vsota potrojila, bi se pa že lahko mislilo na ustvaritev samostojnega zavetišča Zvezinega. Z odkupom tedaj ne pridemo k smotru, ker bi to imelo tudi druge težave: pogajanje za ceno posameznih penzionatov, uprava na štirih mestih, s stroški zvezana inšpekcija. Predvsem je torej treba odločiti, če sploh hoče Zveza rešiti vprašanje skupnega zavetišča ob Adrijii, in če, tedaj se priporoča, da bi jo rešila samostojno, četudi bi bilo podjetje manjše, ki bi pa vendar potrebi odgovarjalo. Potem bi bilo potreba izbrati tudi drugo mesto, kakor katerega imajo dosedanja podjetja, n. pr. Lošinj, Porto Re, Porto Rose ali druge. Referent navaja dva načina rešitve: podjetje za približno 90.000 K ali pa za 150.000 K. V prvem slučaju bi se dobil potreben kapital s tem, da bi Zveza na vsakega organiziranega člana naložila 3 K davka. V drugem slučaju bi prišlo na člana 5 K, ki bi se mogle dati Zvezi v obliki posojila kakor dolžna pisma, ki se izsrečkajo. Morda bi se dalo pričakovati, da bi se dosti tovarišev izreklo tudi za prvi način, četudi ni mogoče utajiti, da je gospodarska sila učiteljstva ravno v sedanjih dobi jako slaba in bi se tedaj večje podjetje v dogledni dobi težko dalo izvesti. Tudi je pa potreba opozoriti, da moravskega učiteljstva že ni mogoče šteti, ker ono je svoje podjetje že prodalo Penzijskemu zavodu, ki je podvržen ministrski kontroli. Tudi moramo slišati mnenje Društva učiteljskih domov v Pragi. Naj se zato odloči, če se naj osnuje skupni penzionat in na kakšen način, in če je možna koalicijska ali ne. — Tov. Jos. Smrtka priznava, da je vprašanje skupnega zavetišča jako težko. Društvo učiteljskih domov v Pragi je za potrebo učiteljev iz kraljestva poskrbelo in zato ne more imeti nobenega interesa na snovanju novega zavetišča, že iz prirodnega vzroka, da bi si prevelika množina podjetij ne delalo konkurence in si med seboj ne škodilo. Isto bo tudi pri Deželni osrednji jednoti učiteljic iz češkega kraljestva in pri moravskem učiteljstvu. Je pa tu še druga možnost, ki se je tov. Havlik ni dotaknil, namreč vprašanje medsebojne reciprocitete, če bi namreč bilo mogoče v dosedanjih podjetjih nuditi članom drugih deželnih organizacij, v Zvezi združenih, gotovih ugodnosti. — S tem stališčem se strinja predsednik tov. M. Hajny, ki opozarja, da bi se modus medsebojnih ugodnosti dal raztegniti tudi na podjetja v Luhačovicah in v Zakopanem. — Tov. Jul. Smulikowski omenja, da poljsko učiteljstvo teži k temu, da bi seizdalo projektirani »Dóm zdrowie« v Zakopanem, kjer dosedanja ureditev ne zadostuje niti poljskim tovarišem. Predlogi tov. Havlika so mu simpatični, le da so preidealni in postajajo tudi utopični. — Tov. Ivan Stronsky pravi, da dosedaj še ubožna organizacija rusinskega učiteljstva v Galiciji, trajajoča 8 let, pomišlja za enkrat o zavetišču v Karpatih blizu Črne gore; druga misel je zavetišče na Krimu skupno z ruskimi Ukrajinci. Za obe ti podjetji je pa potreba mnogo denarja; dokler se to ne zgodi, bodo ukrajinski tovariši veseli, če jih sprejmejo češki tovariši v svoje zavode. — Tov. Ante Opašić opozarja na pripravno mesto za zidavo zavetišča v Istri. — Tov. St. Nowak soglaša s tem, da bi se nudile članom Zveze z drugih narodnosti medsebojne ugodnosti v obstoječih podjetjih. V sedanjih situaciji ni mogoče izvesti niti predloga tov. Havlika, pa če bi šlo le o davku 3 K. Člani Zwiazku bi bili v stanu za to žrtve le, če bi se izvedla ureditev plače. Zveza naj se zato predvsem na vse kriplje trudi, da bi bila izvedena ureditev plač in šele potem bo mogoče misliti na izvedbo referentovih predlogov. — Tov. P. Skalicky pozdravlja misel tov. Opašića, in prosi, da bi se ta misel ne izpustila iz vida in se, če le mogoče, izvedla. — Tov. B. Skála in Jos. Smrtka sta tudi govorila za predlog tov. Opašića in navedla iz izkušnje praktična navodila, kako bi se predvsem dalo to izvesti. — Referent Jos. Havlik omenja, da si je bil svest težkoč, ki se pojavljajo pri osnovanju skupnega zavetišča, toda sam ni hotel te misli pokopati in pri obstoječi težnji v učiteljstvu po podjetnosti upa, da se da vendar nekaj takega izvesti. Prišel je zato s predlogom, ki se da udeležiti. Naj se to vprašanje še nadalje študira, naj se ga ima v evidenci, in odbor naj skrbi za udeležitev. Zato predlaga: »Odbor Zveze slovanskega učiteljstva sklone, da naj se misli na samostojno rešitev klimatičnega zavetišča na Jadranski obali. Za udeležitev te misli

naj se izvoli posebni referent.« — Tovariš J. Br. Szado predlaga: »Predsedništvo naj poskrbi za informacije, pod kakšnimi pogoji bi se mogli sprejemati člani družin deželnih organizacij v razna obstoječa zavetišča.« — Oba predloga se sprejmeta, in za referenta se izvoli, ker je tov. Havlik z delom preobložen, tov. Ante Opašić iz Pazina, ki bo zaeno s predsedništvom Zveze imel vprašanje v evidenci. (Dalje.)

### Kranjsko.

Jesensko zborovanje Učiteljskega društva za kranjski šolski okraj se je vršilo dne 16. oktobra t. l. popoldne v fizikalnem kabinetu kranjske gimnazije. Z ozirom na to, da se je prav ta dan že pričel pouk v ponavljalnicah, zaradi česar je bil marsikdo zadržan udeležiti se stanovskega zborovanja, se sme imenovati udeležba prav povoljna. »O geoloških dobah« je kaj poučno predaval gospod profesor dr. Vladimir Herle. Zanimivo predavanje, ki je trajalo nad 1 uro in pol, je podprl predavatelj z nazornimi pripomočki, to je z mnogimi okameninami raznih dob in z barvastimi geološkimi zemljevidi. V podrobnem opisu je prešel vseh pet dob: pravek, stari, srednji, novi in sedanji vek. Predsednik se mu je v imenu društvenikov na odlično uspelem referatu toplo zahvalil. Nadučitelj Josip Lapajne je razpravljaj nato o gmotnem položaju Zavezinih listov s posebnim ozirom na naročnike domačega okraja. V debato je poseglo več udeležnikov. Vsi stavljeni predlogi, ki so bili soglasno sprejeti, se odpošljejo odku za sanacijo Zavezinih listov. Ker bodo morali — glasom letošnjega delegacijskega sklepa — vsa Zavezina društva razpravljati na svojih zborovanjih o gmotni ureditvi naših listov, prinašamo v primerno uvaževanje vse te predloge na drugem mestu današnjega »Učit. Tovariša«. Voditeljem zaznamka o zaostalih naročnikih za kranjski okraj je bil izvoljen poročevalec J. Lapajne. Predlogi, zadevajoči zborujoče učiteljsko društvo, se glase: 1. Odbor učiteljskega društva imej v evidenci vse naročnike Zavezinih listov in nadzoruj plačevanje. Pri vsakem jesenskem zborovanju naj voditelj zapisnika prebere vse dolžnike in njih dolgove, kar naj dobi pri upravnih. 2. Odbor iztirja vse dolžnike. Dolgovi naj se plačajo potom društva v mesečnih obrokih, oziroma potom voditelja tega zaznamka. O uspehih je poročati na pomladanskem zasedanju. 3. Upravištva se naprosijo, da eno leto listov še ne ustavijo. — Po zborovanju smo se sestali v gostilnici »Pri Jahaču« k prijateljskemu sestanku, kamor so prišli tudi geometer Fr. Zupančič, skladatelj A. Lajovic, v Kranju se mudeči kipar Berneker in profesorji Fr. Dolžan, dr. V. Herle in M. Pirnat.

### Štajersko.

Slovenjebistriško učiteljsko društvo zboruje v četrtek, dne 13. novembra t. l., ob polu 10. v Slovenski Bistrici v hotelu »Avstrija« ob nastopnem vzporedu: 1. Zapisnik o zadnjem zborovanju. 2. Dopisi in poročila. 3. Poročilo o jubilejskem »Zavezinskem« zborovanju v Ljubljani. 4. Ali Widrovo »Moje prvo berilo« ali Krulčeva »Majo prva čitanka«, referent učitelj Anton Špan. 5. Pobiranje udnine za »Slovensko šolsko Matico«. 6. Slučajnosti. Ker se bomo še o raznih društvenih učiteljskih zadevah pogovorili, se nadeja polnoštevilne udeležbe Josip Sabati, t. č. predsednik.

Savinjsko učiteljsko društvo je zborovalo dne 30. oktobra t. l. v Gomilskem. Zgodilo se je, čemur smo se Savinčani že skoro odvadili, da je bilo število zborovalcev lepo. Zato pa je bil predsednikov pozdrav, iskren pozdrav vsem, sosebno pa novim članom tov. Vudlerjevi. Lavričevi, tov. Gomsiju in cenjenim gostom. Iz obilice društvenih zadev navajamo sledeče: Tov. Minka Mikličeva je podala točno in jasno sliko o delegacijskem zborovanju Zaveze. Čuli smo mnogo »našega«, a doslej neznanega. Hvala ji! Z zanimanjem smo poslušali predavanje tov. Flereta »o delovni šoli«. Vodilna misel temi je bila: »Združenje ročnega dela z duševnim delom!« Učitelj poučuj nazorno, oziroma otroci naj se uče potom nazorno! Nazornost pa bodi ročno delo učenec, a ne učitelj! Otroci naj se ne učijo le po besedi, ampak po lastnem prepričanju — po delu samem. Referent navaja v primerne predmete ljudsko-šolskega pouka in obravnavo teh po zapisani »vodilni misli«. — Slušatelji smo pazljivo poslušali predavanje, kar je v zahvalo referentu izrazil predsednik. — Nadalje se je v živi debati obravnavala točka, zбоk koje je predsednik na poziv vodstva Zveze sklical zborovanje. Predlogi, ki so se tozadevno izrekli, so bili objavljeni omenjeni organizaciji o priliki odborove seje dne 31. oktobra v Celju. Tudi slednja točka »slučajnosti«, je bila zanimiva. V domačem tonu, v tonu učitelja smo se pogo-

vorili o mnogih točkah, zadevajočih naš delokrog v prid šoli. — S presrečno željo, da se 19. novembra zopet vidimo v Gomilskem, zaključil tovariš predsednik lepo uspešo zborovanje. Njegova želja i želja vseh je, da se »društveni tuji« pri društvu udomače! — Vsak učitelj bodi ne le gledalec, ampak delavec stanovske organizacije!

Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem daje svojim članom na znanje, da v Lehrerbundovi odborovi seji dne 3. t. m. zaradi ključa za razdelitev draginjske doklade za 1914 ni prišlo do definitivnega sklepa. Od nemškega Verbanda sta bila prijavljena dva predloga, od katerih se je eden skoraj popolnoma vjemal s predlogom slovenske Zveze. V štiri ure trajajoči debati o obeh predlogih se je navedlo toliko točk za in proti obeh predlogoma, da je končno postala situacija malone vsem odbornikom Lehrerbunda nejasna. Zaradi tega se je sklenilo, zadevo za kakih 14 dni odgoditi, takrat sklicati novo Lehrerbundovo sejo, v njej predložiti natančen računski material za oba predloga ter poročati o izvedljivosti obeh predlogov. Takrat se bo potem Lehrerbund odločil.

## Politiški pregled.

\* Nova brambna predloga. Vlada je predložila državnim zbornici novo brambno predlogo, po kateri zahteva 31.300 vojaških novincev več, in sicer v armadi 16.500, v vojni mornarici 1500, v avstrijski deželni brambi 7300 in pri ogrski deželni brambi 6000. Slična predloga je bila istodobno tudi predložena v ogrskem državnem zboru.

\* Aktiviranje rezervnih častnikov pri deželni brambi. Ker pri deželni brambi primanjkuje veliko subalternih častnikov, tako, da dela službo pri mnogih stotnjah le en subalterni častnik, namerava deželnobrambno ministrstvo aktivirati večje število rezervnih častnikov aspirantov.

\* Nemški častniki za turško armado. Pariški listi poročajo iz Carigrada, da se je predsinočnim sklenila med turško vlado in nemškim veleposlanikom pogodba, po kateri se sprejme v turško vojsko nemško vojaško odposlanstvo za vežbanje turških vojakov. Na čelu nemških inštruktorjev bo general z obsežnimi pooblastili.

\* Bosenska kriza. Pogajanja med hrvaškimi in muslimanskimi poslanci glede delamožnosti bosanskega sabora so končana. Na konferenci je prišlo do popolnega sporazuma. Izdan je bil komunike, ki pozivlja vlado, naj čimprej izposluje pred-sankcijo jezikovnega zakona, skliče sabor in predloži predlogo o znani reformi, ki bo varovala tako interese kmetov kakor turških ag. Če vlada izpolni te zahteve, potem se Hrvti in muslimani zavežejo, da stopijo v vladno večino v saboru.

## Obrambni vestnik.

Iz sežanskega okraja nam pišejo: Vsa znamenja kažejo, da smo učitelji le zato tu, da igrajo kraški magnatje z nami svojo frivolno igro. Delavcev se boje, pred uradništvom imajo respekt, kmetu-trpinu je bolje reči »ljubi prijatelj« nego tepec, in tako ostanejo končno le še učitelji, ki so izročeni na milost in nemilost njihovemu cinizmu. Priznavajo sicer radi, da smo »kulturni pionirji«, zato pa sklepajo z neizprosno, njim lastno cinično logiko, da smo ravno zaradi tega neumni dovolj, da nam lahko zalučajo v obraz vsako nesramnost, da je le zavita v papir z etiketo: »pionirjem kulture«. — Najnovejša taka nesramnost se je zgodila na zadnji seji c. kr. okr. šolskega sveta v Sežani. Lansko leto smo imeli učitelji na Sežanščini briljantno draginjsko doklado v približnem znesku mesečnih 6 K — reci in piši: šest kron, učiteljice pa ne niti celih 5 K (pet kron) na mesec. Naši brihtni magnatje, vsi izkušeni živinorejci, vedo seveda prav dobro, da so postali v zadnjem času otrobi za nekaj vinarjev cenejši. In imenitna misel: Naša živina izhaja lahko bolj kup, ergo izvira iz tega z vso neizprosno njihovo cinično logiko, da bodo zaradi tega tudi pionirji prosvete lahko nekoliko omejili svoj konsumpcijski kapital za vsakdanji kruhek. Njihova (žvinorejcev) brezstidnost garantira za pravilnost premis, njihova bistrumnost za pravičen sklep, torej summa summarum: otrobi cenejši — draginjska doklada črtana, in tako bomo letos brez draginjske doklade! — Toda s tem seveda ni še končana vsa skrb sežanskih »žvinorejcev«. Dobro vedo namreč, da se rentira v hlevu le zdrava živina. Zato so v svoji živinorejski modrosti sklenili, da sme vsaka »kravica«, ki bi bila toliko bolna, da bi mogla absolutno in to na podlagi zdravniškega izpričevala dokazati, da je zaradi vednega intenzivnega izmolzanja tako izčrpana, da potrebuje poleg otrobov še